

З метою визначення характеристик патріотичного настрою молоді і факторів, що впливають на рівень патріотизму, з'ясування ролі держави і бібліотек у формуванні патріотизму, Державна бібліотека України для юнацтва ініціювала проведення соціологічного дослідження «Патріотичний настрій молоді» на базі ДБУ для юнацтва, обласних бібліотек для юнацтва (молоді), Закарпатської ОБДЮ, Сумської та Чернівецької ОУНБ, МСМБ «Молода гвардія», центральних районних бібліотек. Респондентами стали читачі бібліотек — юнацтво та молодь віком від 14 до 35 років.

В Миколаївській області дослідження проводилося на базі центральної бібліотеки м. Первомайська та 13 центральних районних бібліотек області — Баштанської, Березанської, Березнегуватської, Братської, Веселинівської, Врадіївської, Єланецької, Казанківської, Кривоозерської, Новобузької, Новоодеської, Первомайської, Снігурівської. Всього в анкетуванні взяв участь 801 користувач (57% жіночої статі і 43% чоловічої) з 14 бібліотек Миколаївщини. Найбільшу кількість респондентів опитано в Баштанському та Первомайському районах — відповідно 161 та 125 осіб, найменшу — Новобузькому (20) та Врадіївському (15 учнів 11-го класу, що не дає репрезентативну виборку).

56,5% опитаних віком від 14 до 19 років, 23,5% — від 20 до 35 років, і 20% мають вік 36-45 років. Із учасників анкетування 42,4% навчаються у школі, 17,4% — в коледжі/технікумі/училищі, 8,5% — у вищих навчальних закладах, 26,7% працюють, а 5% навчаються та працюють одночасно.

За результатами локального дослідження (за основу взято від одного до трьох максимальних відсотки відповідей на кожне запитання в залежності від одно- чи багатоваріантності відповідей) можна намалювати узагальнену картину патріотичного настрою молоді Миколаївської області.

Майже половина респондентів впевнена, що національна ідея в побудові української держави відіграє провідну роль, а трохи менше чверті вважають, що для важливих змін у державі національна ідея має значення, але ключової ролі не відіграє. До речі, вважаємо це питання некоректним через можливість різного трактування респондентами самого поняття «національна ідея», адже наразі відсутні як офіційно визначене тлумачення української національної ідеї, так і затверджені на державному рівні стратегія, науково-обґрунтована програма. Переважна більшість молодих людей знає історію виникнення та значення національної символіки України, вважає, що вивчати і знати історичне минуле держави необхідно кожному. Майже половина молодих людей переконана, що патріотизм необхідно виховувати, і вважають, що на сьогоднішній день і держава, і бібліотеки опікуються цим питанням. Молодь висловила і свої побажання щодо удосконалення форм патріотичного виховання в бібліотеках: організовувати зустрічі молоді з захисниками України, сучасними митцями, цікаві, креативні проекти,

програми, конкурси, акції, більше розповідати про культуру України, краще рекламувати продукцію українських видавництв, історичну літературу, книги про події на Сході, придбати і пропонувати читачам патріотичні дитячі книги-розмальовки, ігри (настільні і комп'ютерні), фільми.

Більшість молодих людей вважають, що патріотизм — це, в першу чергу, любов до Батьківщини, а також бажання жити і працювати на благо своєї країни. По відношенню до України молодь переживає почуття надії, любові і гордості, поваги, а пишається минулим країни, спортивними досягненнями, культурою, мистецтвом, армією. Найбільший відсоток молодих людей, які відчують до України недовіру, антипатію або скептицизм, мешкає у Веселинівському (33%) та Березанському (23%) районах, загалом по області середній показник негативних почуттів до Батьківщини 6%. Розчарованих країною найбільше у Казанківському (22%) та, знову ж таки, у Веселинівському (33%) районах, в той час як середній показник складає 8,5%. Жодний з респондентів Єланецького та Новобузького району не відчуває до України гордість, любов, повагу, симпатію, але більша кількість, в порівнянні з середнім показником в 53%, переживає почуття надії — відповідно 71 та 100%. Взагалі не пишається минулим країни молодь Єланецького, Новобузького, Врадіївського районів, в той час як 51% респондентів Миколаївщини вважають, що можуть гордитися нашою історією.

Із сучасників справжніми патріотами молодь вважає учасників АТО (майже половина респондентів) і окремих представників культури і мистецтва. Без коливань називають себе патріотами трохи більше половини опитаних (найбільший від 80 до 100 відсоток — жителі Новоодеського, Врадіївського, Снігурівського районів та м. Первомайська), і ще третина схиляється, що вони патріоти, але з певними застереженнями.

Результати анкетування свідчать, що сьогодні три найгостріші проблеми української молоді такі ж самі, як і у всього населення країни: корупція, економічна ситуація, безробіття. Серед опитаних приблизно однакова кількість тих, хто вважає себе оптимістом, і тих, хто вважає себе реалістом. Переважна більшість молоді Миколаївщини (60%) впевнена, що реалізація їх особистих життєвих планів повністю або в великій мірі залежить від ситуації в країні. Незважаючи на це, більше половини респондентів планують своє майбутнє на довгострокову перспективу, хоча, лише на 10% менше тих, хто робить це на найближче майбутнє. Пояснюється цей оптимізм-реалізм тим, що майже половина опитаних дивляться в майбутнє з надією (нагадаємо, що майже такий самий відсоток молодих громадян і по відношенню до України відчують, насамперед, надію), і ще третина — без ілюзій, але спокійно. Водночас, в декількох районах Миколаївщини молодь воліє будувати свої плани лише на короткий час: 100% респондентів в Новобузькому, 82% в Казанківському, 78% і 77% в Снігурівському та Братському.

Переважає більшість респондентів (понад 90%) невдоволені внутрішньою і зовнішньою політикою країни, економічним розвитком і системою соціального забезпечення. Більше третини опитаних нічого не знають про державну політику і діяльність бібліотек щодо виховання патріотизму. Частина респондентів зазначила, що держава намагається виховувати патріотизм у молоді, але неефективними методами, а в більшій мірі молодь сама приходиться до патріотизму. На жаль, тільки 0,5% опитаних вважають патріотами

політиків, представників влади: Петра Порошенка, Надію Савченко, Левка Лук'яненка, Дмитра Яроша, Єгора Соболева, Олега Ляшка, Дмитра Корчинського. 3,5% не вважають себе патріотами (в Новобузькому районі 30%, у Веселинівському 7%) або байдуже відноситься до цієї теми, а по відношенню до України відчують розчарування. Кожний шістнадцятий відноситься до України з недовірою, антипатією або скептицизмом, а один з 33 дивиться в майбутнє зі страхом і відчаєм.

Детальніше про результати анкетування молоді в Миколаївській області:

Що таке, на вашу думку, патріотизм (можна обрати декілька варіантів)?

любов до Батьківщини — 462 (57,7%)

гордість за свою країну та досягнення її громадян — 231 (28,8%)

бажання жити і працювати на благо своєї країни — 286 (35,7%)

готовність захищати Батьківщину — 246 (30,7%)

свій варіант — стояти горою за свій край, готовність віддати життя за Батьківщину

Чи вважаєте Ви себе патріотом своєї країни?

так, безсумнівно — 439 (54,8%)

скоріше так — 227 (28,3%)

скоріше ні — 25 (3,1%)

ні — 3 (0,4%)

мені це нецікаво — 14 (1,8%)

важко відповісти — 93 (11,6%)

Яку роль, на Вашу думку, відіграє національна ідея в українській державі?

провідну роль — 379 (47,3%)

ніякої ролі — 56 (7%)

певну роль, але не ключову для важливих змін — 176 (22%)

національної ідеї немає — 55 (6,9%)

важко відповісти — 135 (16,8%)

Кого із сучасників Ви б назвали справжнім патріотом України?

учасники АТО — 385 (48,1%)

інші особистості — 109 (13,6%), в т.ч. Руслана Лижичко — 20, Святослав Вакарчук — 19, кожна людина, яка живе в Україні, вірить в країну, працює та гордиться Україною — 12, Кузьма Скрябін — 9, Сергій Притула — 7, Ліна Костенко — 6, Небесна Сотня — 4, волонтери — 3, Надія Савченко — 3, інші особистості — 26 по 1 респонденту

не вважають патріотами сучасників — 144 (18%)

важко відповісти — 163 (20,3%)

Чи впливає знання історичного минулого на подальше життя держави та її населення?

так, вивчати і знати його необхідно кожному — 484 (60,4%)

кожен сам вирішує важливість історичної спадщини — 159 (19,9%)

потрібно жити майбутнім — 45 (5,6%)

пам'ятати треба, але на подальший розвиток держави не впливає — 80 (10%)
важко відповісти — 33 (4,1%)

Ви знаєте історію виникнення та значення національної символіки України?

лише історію виникнення — 139 (17,4%)
лише значення — 219 (27,3%)
історію виникнення і значення — 417 (52,1%)
не знаю взагалі — 26 (3,2%)

Які почуття Ви переживаєте у відношенні до України (можна обрати декілька варіантів)?

гордості — 292 (36,5%)
поваги — 235 (29,3%)
надії — 427 (53,3%)
захоплення — 70 (8,7%)
любові — 308 (38,5%)
симпатії — 86 (10,7%)
довіри — 149 (18,6%)
недовіри — 30 (3,7%)
антипатії — 4 (0,5%)
скептицизму — 16 (2%)
розчарування — 68 (8,5%)
інше — 5 (0,6%)

Як громадянин України пишаюся... (позначте ті пункти, можна декілька, які підходять саме Вам)

минулим країни — 413 (51,6%)
мистецтвом — 213 (26,6%)
спортивними досягненнями — 337 (42,1%)
культурою країни — 259 (32,3%)
науковими та технічними досягненнями — 76 (9,5%)
духовністю народу — 149 (18,6%)
системою освіти — 66 (8,2%)
зовнішньою політикою країни — 23 (2,9%)
внутрішньою політикою країни — 23 (2,9%)
економічним розвитком країни — 40 (5%)
армією — 191 (23,8%)
захистом прав і свобод громадян — 54 (6,7%)
системою соціального забезпечення — 38 (4,7%)

Ви оптиміст, песиміст чи реаліст?

оптиміст — 340 (42,4%)
песиміст — 35 (4,4%)
реаліст — 331 (41,3%)
важко відповісти — 95 (11,9%)

Які проблеми, на Ваш погляд, сьогодні найбільш гостро стоять перед молоддю (можна обрати декілька варіантів)?

куріння — 176 (22%)
алкоголізм — 201 (25,1%)
наркоманія — 250 (31,2%)
проблеми зі здоров'ям — 147 (18,4%)
морально-етична деградація суспільства — 207 (25,8%)
злочинність — 200 (25%)
безробіття — 306 (38,2%)
брак матеріальних ресурсів — 204 (25,5%)
відсутність підтримки від держави — 188 (23,5%)
корупція — 380 (47,4%)
недоступність освіти — 134 (16,7%)
економічна ситуація в країні — 321 (40,1%)
обмеженні можливості дозвілля — 106 (13,2%)
відсутність взаєморозуміння з батьками — 75 (9,4%)
інше — 23 (2,9%)

Плануючи своє майбутнє, Ви робите це на довгострокову перспективу, чи лише на короткий час?

на довгострокову перспективу — 435 (54,3%)
на короткий час — 366 (45,7%)

На Вашу думку, наскільки ситуація в країні може вплинути на реалізацію Ваших життєвих планів?

ніяк не вплине — 105 (13,1%)
може вплинути, але вкрай незначно — 108 (13,5%)
буде мати значний вплив — 214 (26,7%)
повністю вплине — 277 (34,6%)
важко відповісти — 97 (12,1%)

З яким настроєм Ви дивитеся в майбутнє?

з надією — 392 (48,9%)
спокійно, але без особливих надій і ілюзій — 232 (29%)
з тривогою і невпевненістю — 152 (19%)
зі страхом і відчаєм — 25 (3,1%)

Як Ви гадаєте, чи потрібно виховувати патріотизм у молоді?

так, потрібно виховувати — 504 (62,9%)
ні, має формуватися самостійно — 68 (8,5%)
обидва варіанти вірні — 82 (10,2%)
не знаю — 147 (18,4%)

На сьогоднішній день держава піклується про виховання патріотизму (якщо так, вкажіть, за можливості, загальнодержавні програми, відомі Вам)?

так — 385 (48,1%)

ні — 110 (13,7%)
не знаю — 306 (38,2%)

З тих респондентів, хто відповів на це питання “так”, лише 17 осіб назвали Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2016-2020 роки. Дехто вказав районні програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді, телепрограми, різні джерела інформації. Частина респондентів зазначила, що держава намагається виховувати патріотизм у молоді, але неефективними методами, а в більшій мірі молодь сама виховує в собі цю якість. Переважна частина не підтвердила свою відповідь конкретними фактами чи прикладами.

Як Ви гадаєте, бібліотека впливає на розвиток патріотизму серед українців?

так – 446 (55,7%)
ні – 52 (6,5%)
не відповіли — 303 (37,8%)

На Вашу думку, які кроки може зробити бібліотека для розвитку цього напрямку?

124 (15,5%) — урізноманітнити проведення патріотичних заходів, надавати заходам національного колориту, більше розповідати про культуру України, відомих сучасних митців
40 (5%) — мати відповідної тематики книги, дитячі книги-розмальовки, ігри, фільми
36 (4,5%) — проводити більше цікавих, креативних проєктів, програм, конкурсів, акцій, краще їх рекламувати
152 (19%) — проводити зустрічі молоді з захисниками України різних поколінь
32 (4%) — розповсюджувати більше інформації про історичну літературу, про книги про події на Сході
30 (3,7%) — запрошувати на заходи видатних земляків (художників, письменників, поетів, спортсменів, винахідників тощо)
11 (1,4%) — організовувати виїзні заходи для військових разом з волонтерами і молоддю
29 (3,6%) — цікаво рекламувати продукцію українських видавництв, прибрати з бібліотек російськомовні видання
364 (45,4%) — важко відповісти

У 2012 р. ДБУ для юнацтва організовувала [дослідження](#) «Патріотизм у розумінні сучасної молоді», яке проводилося, в тому числі, і на Миколаївщині.